

Hilissügis/varatalvine matk: Kloogaranna-Tiskre matk

Toimumise aeg: 05.-07.12.2008

Eesmärk: ööbimine välitingimustes, looduse nautimine, mõlemal päeval kokkulepitud sihtpunkti jõudmine, uudse marsruudi läbimine

Osavõtt: matkast osavõtt toimub omal riisikol! Iga osavõtja vastutab täielikult iseenda ning enda poolt korda saadetu eest!

Pane tähele! Matka liikumiskeem, ööbimispaikade asukoht ja/või ajagraafik võivad muutuda sõltuvalt ilmast, keskkonnast või muudest asjaoludest lähtuvalt!

Info: Helen Korju tel 5011681 või email helenkorju@hotmail.ee

Materjal: http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel1172_1150.html;
http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel1857_1840.html;

Elektriraudtee kaasabil peaks matkagrupp väljuma **reedel 05. detsember 2008 kell 17:47 Balti Jaamast** Kloogaranna suunal. Pileti maksumuseks on **25.- EEK** (õpilastele ehk odavam). Maha läheme **Kloogaranna peatuses** orienteeruvalt **kell 18:49**. Ööbima liigutakse **Klooga randa**.

Klooga-Rand on suvituskohaks kujunenud juba 19. saj. lõpul, mil kohalik mõisnik Uxküll alustas kruntide müügiga ning mida jätkas von Schulmann. Tallinna pärjelite uhkete suvemajade ümbrusesse on tänaseks kerkinud väga laial alal väikesuvilaid. Hoo rannaelule andis 1960. a. valminud raudteeühendus Tallinnaga ning praegu võib rannapiirkonnas leida juba ilminguid ülekasutusest - alusmetsata männikut, taimkatteta liikuvaid luiteid, prahistatud liiva.

- 1. Keila jüga.** Eesti kauneim suurjüga, kus vesi langeb 6 m kõrguselt.
- 2. Keila-Joa mõis**
- 3. Keila jõe park** 50 ha. Looduslik männik tammedest alusmetsaga, teljeks aga jõgi, millest kahel pool paiknevad looduslikult erielmelised osad. Vasakul kaldal asub varemeteks muutunud Meremõisa peahoone.
- 4. Kabelimägi** paikneb pargi ääreala kõrgendikul ja siia kaunitult hauakividega kujundatud paest laotud kabelisse on maetud Alexander von Benkendorff ja tema tütar Maria, kelle kaudu läks mõis vürst Volkonskile.
- 5. Tornimäe astang**
- 6. Lohusalu suvituskoht.**
- 7. Lohusalu küla** on tekkinud moreensaarele, mis hiljem liitus maaga, moodustades pika, merre kiiluva neeme. Selle varjus asub põhiliselt kalastamisest elatuv küla (endine kalurikolhoos "Nord"). Lähedal on meremärgina(reeperina) tuntud graniitrahn, neeme tipus aga maaga kiiresti kokku kasvav moreensaareke. Kaasaegne purjekate sadam koos mitmete juurdeehitistega.
- 8. Helisalu suvilapiirkond**
- 9. Laulasmaa kuulsate laulvate liivadega**
- 10. Klooga rand suvituskoht**

Laupäeval 6.detsembril on varajane tõus ning liikuma hakatakse orienteeruvalt kell **8:00** hommikul. Teisel matkapäeval liigutakse piki mereäärset rannikut mööda Keila-Joa – Kloogaranna matkarada, kuid vastupidises suunas. Matkapäeva pikkuseks on

orienteeruvalt kuni **24 km**. Kogu rannajoon on seal kattunud suurepäraselt kohanenud, hästi viljuva kurdlehise roosi (rahvakeeles kartuliroosi) kogumikega, mis kinnistavad siin luiteliivasid. Laulasmaa ja Klooga-Ranna vahel on väga huvitavaid uusmoodustisi - laguune. Neid eraldavad merest madalad luitevallid ja toidavad põhja- ja pinnaveed. Laguunide üks kallas on tihti järsk ja liivane, teine roostunud ja soine. Väga rikkalik on selliste veekogude linnustik, eriti lõunapoolseimal, kuni 1 km pikkusel väga soostunud ja rikkalikku taimestikku mattunud järvel. Siin pesitseb kajakaid, parte ja isegi luiki.

Laulasmaa on põline kohanimi ja pärineb kuulsatelt laulvatelt liivadelt. Liivad võivad peale tuuliseid ja kuivi päevi salapäraselt laulda rannal astuja kanna all. Laulasmaa nime kandis ka siin asunud väike mõis. 1960-tel aastatel alustati samasse männikusse suure puhkekodu rajamist. Tänapäevaks on hooneist saanud hotell, puhkekodu ja konverentsikeskus. Laulasmaa rannametsad on põlised, kus kasvab erakordselt dekoratiivse vormiga põlismände, mille vanus küünib 200 aastani.

Helisalu on üks osake suurest suvilapiirkonnast, mis on saanud nime siin suvekodusid omavailt heliloojatelt ja muusikutelt (E. Aarne, L. Auster, E. Tamberg, J. Koha, E. Mägi, H. Kaljuste). Siia piirkonda on rajanud suvilaid paljud Tallinna haritlased ja loomeinimesed. Rand on liivane, veepiiri ilmestavad suurte rahnude kogumikud. Suurim, mille ümbermõõt on üle 20 meetri ning kõrgust ligi 4 meetrit, asub Männassaare nuki juures.

Lohusalu poolsaar piirab kirdest Lahepere lahte. See on umbes 3 km pikkune peamiselt männimetsane poolsaar, mis pakub palju huvitavat meie rannikualade geoloogilise mineviku selgitamiseks. Poolsaarel paikneb 23 m kõrguseni ulatuv astanguliste nõlvadega kõrgendik, mis varem oli saar Limneameres - see on kiiresti maaga kokku kasvav moreensaareke, mis on läbi uuristatud erinevate aegade kaevikuist.

Lohusalu küla on seega tekkinud moreensaarele. Hiljem kui saar liitus maaga pikaks merre kiiluvaks neemikuks asustatigi nüüdne Lohusalu küla, varasemalt põhiliselt kalastamisest elav rannaküla. Täna tuntakse kohta ka siin paiknenud kalurikolhoosi "Nord" nime all. Küla lähedal asub meremärgina ehk reeperina tuntud graniitrahn. Lohusalu on suvituskoht, kus mõisnike suvemajade kohale ehitati 1960-70 aastatel suurem kaasaegne pansionaat. Maatõusu tulemusel liitus saar hiljem liivase maakaela kaudu mandriga. Neemiku tuulepealsel loodeküljel on rannad väga kivised.

Poolsaare lõpus olevat endine saart nimetatakse Nabe mäeks ehk **Nabe saareks**, kõrge veetaseme korral on see poosaare osa veega ära lõigatud. Nabe mäel on asunud pelgupaik, mis on arheoloogiamälestis. Nabe saar on väike ja omapärane, järsu põhjanõlvaga ning upitab end merest välja Põllumäega ühel joonel. Saarekesel on samuti liivakivist tuum. Nabemäge Lohusaluga ühendava madala tombololaadse

maariba ujutab meri aeg-ajalt üle. Arheoloogid on oletanud, et saarel asus eestlaste muistne pelgupaik. Iseäralike paikade kohta tekib ja levib ikka pärimuslugusid. Nabe mäe all olevat torm randa toonud kodumaalt merele pagenud Rootsi printsi koos kaaskonnaga, kes jäänudki Lohusalu elama. Teine lugu räägib katku hävitustööst pääsenud noormehest, kes vastanud Aidakivil laulmas käinud, samuti katkust pääsenud tüdruku laulule. Noored läinud kokku elama ja nende järeltulijatest saanud Lohusalu uued asukad.

Lohusalu poolsaare keskel on aluspõhjakõrgendik **Lohusalu Põllumägi** (23 m), millel asuvad mõned majad. Ülejäänud osa Lohusalu külast asub mäe kõrval. Poolsaare loodeosa võtab enda alla liivakivist tuumikuga kuni 23 meetri kõrgune, ligi kilomeetri pikkune lääne suunas kaardu astanguliste nõlvadega aluspõhjakõrgendik – poolsaare vanim ja kõrgeim paik, mida tuntakse Põllumäena. Idakaares, Põllumäe kaitsvas varjus asubki Lohusalu küla, mida on esimest korda mainitud 1480. aastal. Käesolevaks hetkeks on endine armas kaluriküla muutunud moekaks uuselamualaks ontliku jahisadamaga. Kalmistu taga metsas asuvad 1934. a ehitatud kuulsad valitsuse suvilad (ligi 50 hoonet), kus on elanud nii nõukogude- kui praegused liidrid. 700 m pärast Vana Suvemaja paremale pöörav tee viib värava juurde, kust huvilised pääsevad nüüdseks erastatud hoonete vahele jalutama ja jõesuudme liivaranda suplema. Pika muuli tipust avaneb kena vaade, endise kalavastuvõtupunkti juurde saab kaatriga silduda. Suvemaja juurest lõunasse, Laulasmaa suvilatesse viiva metsatee alguses, talude vastas heinamaal on palju rändrahne. Endistest valitsuse suvilatest väljuvalt ühesuunaliselt teelt pöörab mere kaldale 3 teed, neist teine viib neeme jätkuks oleva saarekese juurde, kus on kalameeste lautrikoht ja algab rada piki imeilusat, luitekaera ja humuraga kaetud liivaranda. Sellega kõrvuti kulgeb nõmmemännikus Lohusalu viiv kolmas tee, mille ääres on toredad ja hooldatud RMK laagripatsioonid. Maa pool tõuseb ilus lauge nõlvak kuni 10 m kõrguse eenditega klindiaastanguni, mida Roonda ehk Tornimäe pangaks kutsutakse. Vahetult metsasel pangaserval kulgevast maanteelt suvel järsku astangut ei märkagi, peatudes aga leiab siit karniise ning koopaid moodustavaid paeseinu, varjulisi piknikupaiku ja jalamil laiuvat laialehise metsa.

Tornimäe astang on osa suurest klindineemikust Keila jõe klindilahe ja Laulasmaa vahel. Kohati on astang mattunud luiteliivadesse, kohati murendatud jääst. Üsna pikal lõigul küünib ta 5 kuni 10 m kõrguseni, moodustades karniise, lõhanguid ja varjulisi koopaid. Klindist mereni on jälgitav mere kuhjav toime randvallide näol, millesse lõikuvad allikanired ja ojakesed. Väga ilmekas on maastiku vahelduv taimkate. Rannas algab võõnd lainemurrutusest kõrgemal luitekaera ja humuraga. Hõreda luitenõmmiku all jätkub liivade kamardumine leesika ja pohlaga. Enne klinti lisandub jõulisi mände ja kuuski. Klindijalamil ja allikalisel rusukaldel kasvavad laialehelised metspärnad, vahtrad, sanglepad, jalakad ja lopsakad sõnajalad. Astangu peal domineerib sarapuu ja magesõstar kõrvuti paakspuu ja kuslapuuga. Klindipealsetel luidetel on jälgi I Maailmasõja päevil rajatud kaitsekraavidest.

Tornimäe juga asub Harju maakonnas Keila vallas Laulasmaa külas, Keila-Joale viiva maantee 3. kilomeetril. Siinkohal laskub lõunapoolselt metsaalalt alguse saava kuivenduskraavi vesi Laulasmaa klindipoolsaart ääristavast astangust alla. Tornimäe joa puhul oleks õigem rääkida mineviku vormis või siis üksnes joaastangust, sest vett ei ole õnnestunud autoritel umbes 3 m kõrgusel kesk-ordoviitsiumi lubjakivist astangul veel näha. Otsustades joaastangu ja sellealuse uhtoru järgi, on põhjust oletada, et Tornimäe juga on ka paremaid, st. veerikkamaid aegu üle elanud. Vee puudumine joaastangul on seletatav muutustega seda toitvas kraavide süsteemis.

Meremõisa küla on esmamainitud 1582. a. Tollal kuulus see Hans Wartmannile koos ühe veskiga (Mühle Jäver, mille asupaika ei teata). Alates 1620. aastast on juttu juba Meremõisa mõisast. Omanik oli Erich Wartmann, Rootsi sõjaväe ohvitser. Aastal 1629 saadeti pärijale kuninglik nõusolek Meremõisa valdamiseks ja selle kinnitas hiljem omakorda kuninganna Kristiine. Aastal 1678 oli veel pärisomanik Tõnnis Johan Wartmann. Siis riigistati kogu valdus seoses suure mõisate reduktsiooniga. Omanik aga võttis selle rendile. Vene võimu algul küündis maavaldus $3 \frac{4}{5}$ adramaani. Meremõisa küla mail Tornimäe tulemasti vahetus läheduses asub Aidakivi (ümbermõõt 19 m, kõrgus 4,3 m). Kivi on kasutatud ka ohvrikivina. Rahvasuu räägib, et see olevat Kalevipoja viskekivi, visatud siia Leetse rannast. Teine rahvajutt räägib, et suure katku ajal roninud kivi otsa üks ellujäänud tüdruk ja hakanud laulma. Talle vastanud noormees Nabemäelt (Lohusalu poolsaarelt). Nii saanud kokku nüüdse Lohusalu küla asutajad. Kolmanda legendi järgi olevat sellel kivil põletatud elusalt Anne-nimeline tüdruk, keda süüdistatud nõidumises.

Kabelimägi on pargi ääreala kõrgendikul ning esindab Eestimaa mõisnikele omast perekonna matusepaika kaunilt kujundatud hauakividega ja paest laotud kabeliga. Kabelimäe esimeseks "asukaks" oli Alexander von Benkendorff. Siia on maetud ka tema tütar Maria, kelle kaudu läks mõis Alexanderi surma järel Venemaa igipõlisele aadlisoole, vürst Volkonskitele. Volkonskite perekond on seotud paljude Venemaa ajaloos määravat rolli täitnud inimestega.

Keila-Joa park on väga suur, hõlmates koos metsapargiga vähemalt 50 ha. Joaga ja kanjoniga on ta üks Eesti kauneimaid vabaplaneeringuga parke. Pargi rajamist alustati 1820-ndate aastate lõpul ja hõlmas omal ajal ligi 80 hektarit maad mõlemal pool jõge. Pargi tugimaterjaliks on looduslik männik tammedest alusmetsaga. Teljeks on jõgi, millest kahel pool paiknevad eriilmelised osad. Paremalt kaldal asub suur pargiväljak kõrgendike ja tiikidega. Vasakul kaldal on keerukas väikeste välude süsteem, mis lõpeb allikatest lõhestatud kõrgendikuga. Sellel paikneb omalaadne uunikum, nimelt pargikujunduslikes huvides varemteks jäetud endise Meremõisa peahoone. Põhiliselt kodumaiste puuliikide hulgas võib leida lehiseid, hobukastaneid (eriti peahoone juures), mägivahtraid jt puid.

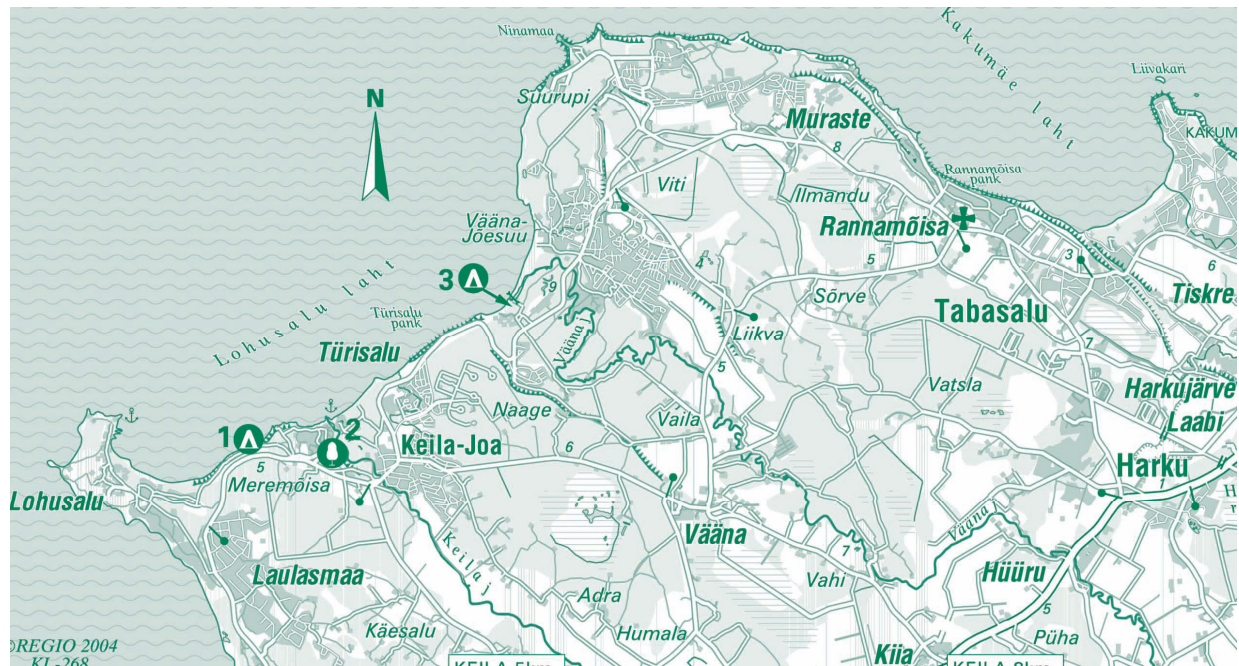
Keila - Joa mõis (saksa keeles Kegel-Fall) kujunes keskajal joa juures asunud vesiveski juurde, mida mainitakse esmakordselt 1555.a. Keila-Joa mõisahooned ehitamist alustati 1930. aastal Alexander von Benckendorffi korraldusel. Kolme aasta pärast valmis miljon kuldrubla maksnud uhke loss. Keila-Joa mõisa ostis 1827.a. kindralleitnant Alexander von Benckendorff, kes oma valdusi laiendades ja tsaar Nikolai I soosingut kasutades rajas suurejoonelise mõisaansambli. Selle "teljeks " on Väana-suunaline maantee, mis kulgeb kindlusi meenutavate tallihoonete vahel väravavahi majakeseni. Uus-gooti stiilis vahimajakesest möödudes jõuame samas stiilis suurejoonelise lossi juurde, mis on esimesi selle voolu esindajaid Eestis. Autoriks on Peterburgi nimekas arhitekt Stackenschneider. Peahoone imposantseim, rõdude ja palkonitega külg on pööratud pargi ja joa suunas. Seal vaadates domineerib kõrge Tallinna arhitektuurimotiive kandev rinnatisega torn. Uus-gooti stiilivõtteid on kasutatud ka pikas ja liigendatud talveaed-kasvuhoones. Lossis endas olid arvestatavad kunstikogud, mis kannatasid rängalt juba I Maailmasõja ajal. Sakslaste ajal (neljakümnendail aastail) asus siin Abwehri luurekool.

Keila juga on Eesti kauneim suurjuga, kus vesi langeb 6 m kõrguselt ordoviitsiumi paekivi lasnamäe kompleksi kihistult. Kogu pargi pärl on kahtlemata Keila juga, mis asub 1,75 kilomeetrit jõe suudmest. Joa kõrgus on kuni 6,1 meetrit, eriti võimas vaatepilt avaneb siin kevadise suurvee ajal. Joast allpool on jõgi kärestikuline. Jõesuudme ümbruses on kena liivarand. Selles piirkonnas on paekiht õhuke ning tema all on pudedad liivakivid (näiteks hästi eraldatav rohekas glaukonitliiv). Seetõttu on juga kogu aeg taganenud lõunasse, moodustades ligi 500 m pikkuse kanjoni tugevamatest liivakividest jõepõhjaga. Viimases on näha madala veega nn. hiiukurki.

Keila-Joalt liigume Türisalu panga suunas piki mere kallast. Matkarada on tähistatud sini-valgete märkidega

Türisalu pank. Türisalu panga idaosa kerkib 30 meetri kõrguse järsu müürina otse mere äärest. Kõrgelt maanalt merre ulatuvalt pangalt avaneb ilus vaade merele, Väana-Jõesuule ja Suurupi poolsaare kivisele rannikule. Panga jalamil lebab mitmel pool suuri allakukkunud paekamakaid. **Ööbimine toimub Türisalu panga all mere kaldal.** Laagripaika jõuame õhtupimeduses ehk orienteeruvalt umbes kell viis päeval. Laager püsti, söögi tegemine ja vaba aeg – tutvumine ümberkaudse loodusega.

Pühapäeval 7.detsembril on jällegi varajane tõus ning liikuma hakatakse kell 8:00 hommikul. Kolmandal matkapäeval liigume algselt edasi Väana suunas mööda Harku-järve matkarada. Matkapäeva pikkuseks on orienteeruvalt **kuni 25 km.** Tutvume Nõukogude Armeed tegevusjälgedega endises raketibaasis. Klindi serva mööda liikudes saab jälle nautida kaunist loopealset ning vaadata ka klinti.

Vääna maastikukaitsealast põhja poole jääv **Türisalu vana sõjaväebaas** on hea näide selle kohta, mis juhtub, kui suvilast linna sõitev puhkaja pääseb oma neljarattalise sõbraga maastikule liiga ligi. Õnneks pole sealse isetekkelised ohtlike jäätmete (eterniit, õlitünnid, külmkapid) prügimäed veel maastikukaitsealale valgunud, kuna kaitstavale piirkonnale on autoga veidi raske pääseda.

Naage maastikukaitseala asub Harju maakonnas Harku vallas ning selle eesmärk on kaitsta mitmeid nahkhiireliike ning teisi haruldasi looma- ja taimeliike. Oluliseks loodusväärtuseks on lubjakivipaljandid, koopad, rusukallete ja jäarakute metsad ning geoloogiliselt väärtuslik Põhja-Eesti klint. Territooriumi pindala on 4,6 hektarit. Naage aiandus- ja elamukruntide taga astangul on toimunud ka Jaan Künnapu alpinismiklubi treeningud ning 2007. aastal ka Matkaliidu korraldatud jalgsi-mägimatkatehnika võistlused. Naage koobaste juures laskume astangult ning kaeme koopailu, siis liigume piki suvilatevahelist teed uuesti mererannikule tagasi ning jätkame teekonda Tallinna suunal.

Vääna-Jõesuu on populaarne suvituskoht. nagu nimi ütleb, asub see paik Väana jõe suudmealal. Populaarne on kilomeetrite pikkune valge liiva, luidete ja rannamändidega supelrand. Esimesed suvilakrundid müüdi siia 1930. aastate keskel, kuid tõeliselt populaarseks suvituspiirkonnaks kujunes Vääna-Jõesuu sõjajärgsetel aastatel. Omamoodi huviväärsuseks on erakordselt kääneline Väana jõgi. Alates Vahiküla joast voolab jõgi Väana klindilahe liivikuil. Teadlased väidavad, et juba enne jääaega oli siin võimas jõgi, mille poolt paekaldasse uuristatud orund ongi Väana klindilaht.

Vääna-jõesuust liiguks meie vahva matkaseltskond edasi Suurupisse. **Suurupi poolsaar** on umbes 4,5 km pikkune tõmbi kujuga poolsaar eendub merre Rannamõisa

ja Väana-Jõesuu vahel. Poolsaare siseosas kulgeb kuni 42 m kõrgune paekallas, mida eraldab merest kohati kuni 2 km laiune rannikumadalik. Otse mere ääres on veel teinegi, 5 m kõrgune liivakivist astang. siin võib leida kauneid maastikke.

Küllastaks Suurupi poolsaare loodeosas asuvat **Ninamaad** - Ninamaa on küllaltki vähetuntud ja vähekäidud paik. Eks seda põhjustasid ka siin paiknenud vene sõjaväerajatised, mis nüüdki neeme tipul oma lagunenenud olekuga vaadet risustavad. Nüüd on siia tulekuks küll vaba voli aga suurest maanteest eemal asuvana ei teata teda ka otsima tulla. Aga koht on põnev. Kuni 5 meetri kõrgune liivakivi pank ääristab siin mereranda rohkem kui kilomeetri pikkuselt. Liivakivi seinad mererannas pole meil muidugi midagi erandlikku. Neid kohtab nii Pakri neemel kui Türisalus, Rannamõisas kui Kakumäel, kui rääkida kõige tuntumatest.

Küllastaksime **Suurupi alumine tuletorni**, mis on praegu Eesti ainuke töötav puittuletorn. Tuletorni kõrguseks on 15 meetrit. Tuli paikneb merepinnast 18 meetri kõrgusel. Kuna tuletorn on puidust, on võimalik, et ta oli algselt plaanitud vaid ajutiseks kasutamiseks. Samuti viskaksime silma peale **Suurupi ülemisele tuletornile**, mis on 4-korruseline 1760. aastal ehitatud kivist tuletorn. Tuletorn on 22 meetrit kõrge, kuna see asub aga paekaldal, on tuli merepinnast 66 meetri kõrgusel. Tuletorni renoveeriti aastal 1951. Suurupi ülemine tuletorn asub Suurupi alumisest tuletornist 2,3 km kaugusel.

Muraste mõis (saksa k. Morras) asutati arvatavasti 1620-ndatel aastatel. Mõisa esimene omanik oli Ericus Beck. Pärast mitmeid omanikevahetusi sai 1848. aastal mõisa omanikuks Otto von Krusenstern, kes ehitas mõisasüdame senisest esinduslikumana välja. Ta lasi sinna püstitada suursuguse neorenessanss-stiilis peahoone, mis valmis 1851. aastal. Tollal valminu oli kahekorruseline lameda katusega kivehitis, mida ilmestas korrustevaheline simss. Hoone peafassaad oli suhteliselt lihtne - veidi eenduva keskosa ees oli vaid väike hulknurkne eeskoda ja katuserinnatisel väike ehisviil. See-eest oli aga väga esinduslik tagumine pargikülg. Selle keskosas asus kolme kaaravaga kaaristu ning parempoolses otsas sihvakas neljakorruseline torn. Pärast mõisa võõrandamist 1919. aastal asutati mõisahoonesse lastekodu, mis tegutses seal 1995 aastani. Lastekodu tarbeks püstitati peahoonest edela poole 1980-ndatel aastatel uus kogukas mitme tiivaga hoone, mis ühendati mõisahoonega galerii abil. Mõisasüdamesse ja lähiümbrusse püstitati tollal arvukalt ka muid uusehitisi. 1995. aastal siirdus mõisahoone eravaldusse, kuid jäi tühjalts seisma. 2001. aasta tulekahju muutis hoone varemeteks, hävitades vahelaed ja katuse. Säilinud on mitmed vähemal ja rohkemal määral ümber ehitatud kõrvalhooned, milles elatakse tänapäevalgi. Ajaloolise jaotuse järgi Harjumaale Keila kihelkonda kuulunud mõis on nüüd Harku valla territooriumil. Muraste ümbruses on säilinud kivilalmeid ja ohvrikive, samuti on seal kõrge trepiga vaateplatvorm. Muraste looduskaitseala on 140,5 hektarit suur. Looduskaitsealal on liigirikas linnustik: esineb punarind, käblik, võsaraat, metskiur, mustpea-põõsalind, käosulane, väike- ja salu-lehelind, leevike jt.

Looduskaitseala idaosas asub asub Muraste Piirivalvekool.

Veel 1920 oli **Tilgu rannas** kaks sadamat, neist üks riigi ja teine eravaldues. Sadamate kohal paekaldal oli paemurd ja köisraudtee, millega lahti raiutud paelahmakaid laevadele toimetati. Praegu on Tilgu sadama kohal asuv kaldaastang täis suvilaid ja eramaju. Kõige suuremad neist asuvad Kõige kõrgemal paeserval, paistes välja Klooga maanteele ja andes ainst rahvaloomingule külale nime leidmisel.

Rannamõisa on küla Kakumäe lahe edelakaldal. Esmakordselt mainiti Rannamõisat 1428. a (Leppesgude). 1589 rajati siia mõis Strandhof. Kuni 1624. aastani kuulus Rannamõisa mõis ilmselt Tallinna linnusele. Tsaarivalitsuse alguses oli Rannamõisa vabahärrale parun Budbergide perekonna eraomand – pärusmõis. 18. saj muutus Rannamõisa tallinlaste armastatud suvituskohaks. 1904. aastal püstitati väike historistlik Ranna kirik. Selle kõrval on kalmistul on aga mälestusmärk parvlaeval "Estonia" hukkunutele. piirkonnas on suuri rändrahne, kivi külve, ohvriallikas, rauaaja asulakoht ja I a.t. I p. kivi kalmeid. Suurimaks vaatamisväärsuseks on rannamõisa pank, mida Jaan Künnapu klubilased ja teised jääronimise huvilised Tilgu küla juures jää saabudes aktiivselt ronimiseks kasutavad. Tilgu rannas näeme rannast umbes 150 kuni 180 meetri kaugusel üht võimsat kivi kangrut paarikümne suurema (ümbermõõdud 10-19 m, kõrgused kuni 5,5 m) ja umbes saja väiksema rahnuga. Rahvasuus tuntakse neid baltisaksa loodusmaali ja ning graafiku August Matthias Hageni nime järgi Hageni kividena. Tilgu rannas asuvad ka Rannamõisa pankranniku suureärased kuldad – koopatalised uurded. Need leiab paigast, kus merelained ulatuvad kaldaastanguni. Liivakivist kõrge astangu sees pesitseb hulganisti kaldapääsukesti ja mitmel pool siriseb astangust vett. Need on tuntud kui Silmaveeallikad.

Rannamõisa kiriku ja Tilgu ranna vahele maismaale jääb veel üks suur kivi: Taari rändrahn. See asub eramute taga võpsikus. See roosakashall rabakivimürakas on nime saanud lähedal asunud pere järgi ja on märksa suursugusem, kui lubab arvata teda ümbritsev toomingapõõsaste ja saarte rägastik. Juba mõõdud 4,8 m kõrgust ja 36,4 m ümbermõõtu mõjuvad võimsalt. Kivi põhjakülge on järsem, lõunakülge lauge, mis võimaldab püsti liikudes kivi otsa ronimist.

Rannamõisa pank on kuni 35 m kõrgune, mis hakkas merest tõusma umbes 8000 aastat tagasi. Rannamõisa pangalt avaneb kaunis vaade Tallinnale, Kakumäele ja merele. Tabasalu pargis asuvat metsata pangaserva kutsutakse Punapardi lagedaks. Seda Napoleoni järgi, ehkki ei kuulus väejuht ega ükski tema sõduritest pole oma jalaga siia saanud. 1812. aasta sõjapäevil asus siin laagris rannikut valvav sõjaväeüksus, kuna kardeti Napoleoni laevade kallaletungi Tallinnale. Toda laagripaika hakatigi seepeale Punapardi lagedaks kutsuma. Siia kaldale sõideti suviti sageli pidusid pidama. Igal aastal jaanipäeva paiku toimus Tiskres Tartu Ülikooli korporatsiooni Estonia Kommerss ehk vennastuspidu, mis kulmineerus

vabaõhupeoga Rannamõisa pangal. Pidulooduses algas kolme traditsioonilise üliõpilaslauluga. Panga kõrgel, etteulataval nukil, mida tänaseni kutsutakse Kuradikantsliks, peeti hulka kõrgelennulisi kõnesid. Agaramad ronisid läbi lainete ja üle märgade rändrahnude panga all asunud Röövlikoopasse. Värviliste teklite ja ülerinnapaeltega lõbus seltskond pakkus kohalike kaluritele lustlikku vaatamängu.

Rannamõisa panga keskosas veepiirini ulatuv pank jaguneb otstes kaheks astanguks, mida eraldab kuni 200 m laiune terrass. Idapoolsel terrassil oleva suvemõisa nimetas itaalialembene Girard de Soucanton 19. saj Luccaks. Praegu on seal Lucca tänav.

Matk lõppeb **Teelahkme küla** lõpus Tallinna bussiliini nr 4 peatuses "Keskpäeva tee", kust väljuvad iga tunni tagant Tallinna linnaliini bussid (17 minutit täistunnist läbi).

Varustus:

1. Riietus: Eestimaist ilma ei maksa alahinnata! **Riietugem vastavalt ilmale!** Niiskuskindlad pealisriided aitaksid hoolimata eestimaistest ilmaoludest säilitada rõõmsameelsust. Tähelepanu tasub pöörata jalanõudele, et need oleksid eelkõige mugavad aga olenevalt ilmast tuleks mõelda ka sooja ning niiskuskindlusele. Vahetusriietest võiks kaasas olla vähemalt vahetussokid ning kuivad alusriided. Õhtuks oleks soovitatav kaasa võtta nt fliisjakk või miski muu sooja andev alusrietus, mida selga panna, kuna külm on kerge näpistama – iseäranis peale väsitavat päevateekonda.

2. Varustus: Pane tähele! **Õöbitakse välitingimustes!** Igaüks peaks leidma endale koha telgis ning kuuluma mõnda kokanaati. Kamba peale ehk siis grupivarustusena peaksid seltskonnad muretsema telgi ja priimuse – see tähendab, et eelnevalt tuleks kokku leppida, kellega koopereerutakse. Toiduvarude kaasa võtmisel arvestada veidi üle 2 päevase matkaga (igaks juhuks joogivesi – min 1,5 l inimese kohta, matka jooksul saame ehk veevarusid täiendada kohapeal). Isiklikust varustusest on rangelt soovitatav omada magamiskotti, pealampi. Hea on omada ka sööginõusid, eelkõige lusikas, kauss ja tass. ;) Soovi korral võib kaasa võtta käimiskepid - kergendab liikumist seljakotiga; vihmakeep - kui ikka tõsiselt sajab, siis on abiks küll. Isiklikuks tarbeks tasub hoida taskus näksimist (midagi juua liikumise ajal, midagi magusat või muidu energiat andvat). Kellel on kaasas mobiiltelefon, dokumendid, rahakott – tasub mõelda veekindlale kotile, kus neid hoida.

Kohtumiseni matkal,
Helen